

BOEKENWIJSHEID

Bibliofiel Marcel Grauls tipt elke week een boek waar u slimmer van wordt. Deze aflevering: 'Wie zegt wat waar? Regionale taal in Nederland en Vlaanderen'. Van vijf auteurs, onder wie taaldeskundige Miet Ooms uit Herk-de-Stad.

Marcel Grauls

Hoe dialecten het Nederlands rijker maken

Regionale taal? Moet die nog in de kijker?

Dat is een 'Vlaamse' vraag. 'Tussentaal' verkiezen we boven Standaardnederlands, maar dialecten willen we kwijt. Is dat zo? Integendeel. Naarmate de druk op de streektaal toeneemt, verzet die taal zich heftiger. Je kan deze hele pagina vullen alleen al met de opsomming van recente 'dialect-initiatieven' in Limburg. Te beginnen met de dialectvertaling – door tien vertalers - van 50 sonnetten van Shakespeare. De opbrengst gaat naar het Jessa Ziekenhuis, 10.000 euro is al binnen.

'Wieëk van 't (H)essels wordt jaarlijks evenement' (HBvL, 24 juni); het 'Herreks Woodenbokske' bundelt bijna 8.000 woorden' (16 juli). Fusie ja of nee? Een argument: 'We spreken hetzelfde dialect' (9 juli). 'Theater de Roxy heropent feestelijk met Truiense komedie' (11 juni).

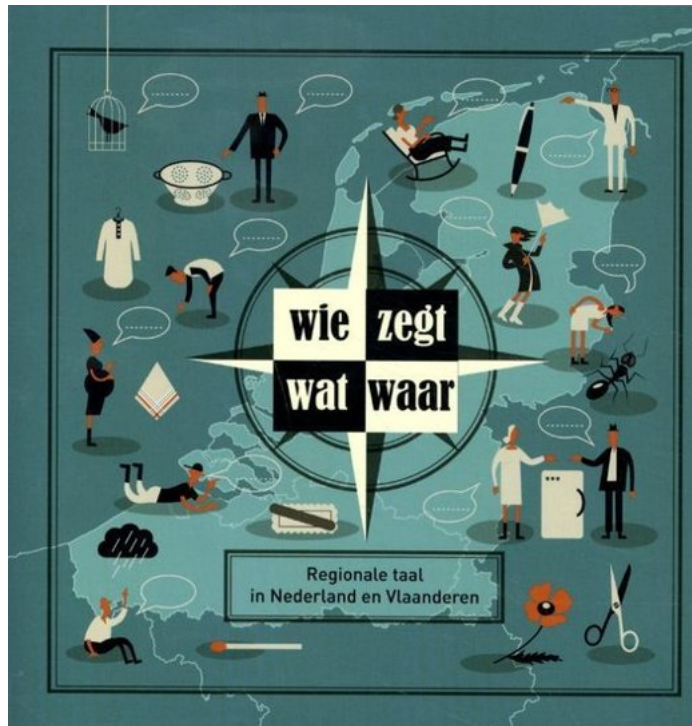
Het kan sterker: 'Wedstrijd voor mooiste dialectwoord in Eigenbilzen' (1 juni). Gewonnen door 'lèèrkermél' (kauwgum). Mooi was ook de derde plaats voor 'appelkouwe' voor 'abrikoos'.

Kauliller protestsong tegen zandwinning: 'Blief van ons bosse' (25 mei); op de voorstudie van het portret van een kardinaal (circa 1435) van Jan Van Eyck staan geschreven werknotities in Maaslands dialect (22 juni) en Maaseik heeft een 'Diksjenaer' van 3.000 bladzijden met - ter integratie - onder meer de vertaling van Standaardnederlands naar het Maaseiks (juni). Om maar iets te noemen.

Hoe kan het?

Dialecten zijn veel ouder, eeuwen ouder, dan het Standaardnederlands. "Oudnederlandse dialecten kwamen vanaf de zesde eeuw al voor in het zuiden en zuidoosten" (Limburg) schrijft Jan Pekelder in zijn recente columnverzameling 'Het taaldier mens'.

Onder druk van het Frans is in Vlaanderen wilder aan het Standaardnederlands getimmerd dan in Nederland en dat verklaart misschien waarom de

→ V. De Tier, M. van Koppen, Miet Ooms, J. Swanenberg, G. De Vogelaer, Wie zegt wat waar? Regionale taal in Nederlands en Vlaanderen, uitg. Genootschap Onze Taal/Stichting Nederlandse Dialecten, 20 x 20 cm, 2021, 19,95 euro.

→ Jan Pekelder, Het taaldier mens. Over de oorsprong, de geschiedenis en het gebruik van taal, uitgeverij Lias, 2020, 176 blz., 17,50 euro.

regionale taal in Nederland steviger heeft standgehouden. Koop een broodje in Maastricht en de kans dat je in plat 'Mestreechs' wordt bediend is groot. Dialect is ouder en zit dieper.

Hoe is het boek opgevat?

Het eerste deel belicht de zes taalgebieden waar het om gaat: het Fries, het Nedersaksisch (de brede, oostelijke helft van Nederland die tegen Duitsland aanleunt), het Limburgs, het Brabants, het Vlaams en het Zeeuws (nauw verwant) en tot slot het Hollands en Utrechts, die eveneens samenho-

ren. Vooraf zit telkens een paginagrote kaart, zodat je makkelijk kunt zien dat Budel, ten zuiden van Eindhoven, ten noorden van Hamont, toch bij Nederlands-Limburg hoort en niet bij Brabant. Dan volgen telkens vijf tot zes pagina's over het ontstaan van dit gebied, de kenmerken, de interne verschillen, de positie van het dialect in de samenleving en de betrokken organisaties.

Waar komt de Duitse invloed in Limburg vandaan ('ich' en 'mich')? In België bekleedt het Limburgse dialect een minder sterke positie dan in Nederland, dat valt op. Hier spreekt minder dan de helft van de jongeren nog een dialect, in Nederland zeker de helft. België erkent geen streektalen, bovenregionale overheden voeren een veel terughoudender beleid dan in Nederland.

Nederlands-Limburg heeft een speciale 'Road veur 't Limburgs' en financiert een 'streektaalfunctionaris' die activiteiten en projecten ontplooit gericht op 'straattaaleducatie'. Hij moet ook de Limburgse streektaal 'onder de aandacht brengen en levend houden'. De provincie sponsort ook aan de universiteit van Maastricht de leerstoel 'Taalcultuur in Limburg'. Zoekt iemand in Belgisch-Limburg nog inspiratie?

Van lucifer tot nieswensen

Het tweede deel bestaat uit aparte kaarten voor zestien woorden: zoals bijvoorbeeld lucifer, regenworm, sleutelbloem, frikandel, zakdoek, mier, vergiet of nieswensen. Met telkens vijf bladzijden tekst en uitleg over de vele varianten: 14 voor lucifer, 15 voor sleutelbloem, 13 voor oma. Dialecten verrijken.

Het boek verwijst ook naar 'Geluidsopnames uit de vorige eeuw' en onderdelen van de website 'Dialectloket.be' of een 'Database van de Zuidelijk-Nederlandse Dialecten'.

Een verrassend en taalavontuurlijk boek. Een feest voor wie van taal houdt

BREINBREKERS Oplossing in de krant

2	6	2	5	4	9	3	8	1
6	5	8	3	9	4	1	2	5
6	4	7	4	2	7	5	4	9
5	2	1	6	1	9	5	4	8
8	9	3	5	6	7	4	4	2
5	3	9	1	5	8	9	7	6
9	3	6	4	7	3	2	1	5
9	8	5	9	3	1	7	8	4
6	7	5	8	5	9	6	9	8

Hitori

Maak sommige vakjes zwart, zodat er in geen enkele rij of kolom twee of meer dezelfde getallen staan. Zwarte vakjes mogen elkaar horizontaal of verticaal niet raken, wel diagonaal. Het is niet toegestaan dat een keten van zwarte vakjes een deel van het rooster afsluit.

			1		0			
	1	0						
	1	0	1					0
				0	1			
1					0	0		0
		0	1	0				
0	0							
0	0							
				0	0	1		

Binaire puzzel

In elk vakje komt een 0 of een 1, en elke rij en kolom bevat evenveel nullen als enen. Nergens komen er meer dan 2 nullen of enen naast of onder elkaar te staan. Alle rijen zijn onderling verschillend, en hetzelfde geldt voor alle kolommen.

6+	7+		13+	19+				
				1-		3-		
8x		4+	30+	2-		12+	12+	
		13+						
14+				8+	10x			
		175x				15+		
21+			16x		32x			
5				18x				

K-doku

Plaats (net als bij een sudoku) de cijfers 1 t/m 8 zodanig dat ze op elke rij en in iedere kolom éénmaal voorkomen. De cijfers in een vet omrand vak hebben de som volgens een van de vier bewerkingen (+, -, x, ÷). Binnen een vet omrand vak mag een cijfer meermalen voorkomen.